

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה לפוליטיקה וממשל תשפ"א, 2020/21

מבוא למחשבה מדינית

138-1-0131-01

קורס שנתי 5 נק"ז
ימי א' 14:00-16:00

צוות הקורס:

מרצה: ד"ר ניר ברק

nirbarak@bgu.ac.il

שעת קבלה בחדר 667 בימי א' 16:00-17:00 או בתיאום מראש באימייל למפגש או לשיחת זום
למקרים דחופים ניתן להתקשר לנייד 0544-775-404

מתרגלות:

גב' אילת אתגר

eilate@post.bgu.ac.il

גב' נעם קרון

noamkro@post.bgu.ac.il

מטרת הקורס היא לסקור ולנתח מונחי יסוד והגות מרכזית בתולדות המחשבה המדינית – קרי פילוסופיה ותיאוריה פוליטית. הקורס מתמקד בעיקר בקאנון הפילוסופי כפי שהתעצב באירופה, אנגליה, וצפון אמריקה, משום שזאת המחשבה המדינית שעיצבה את המשטרים הדמוקרטיים-ליברליים ואת מדינת הרווחה; לצד זאת, נשלים בטעימות קטנות גם מעט מהמחשבה הפוליטית היהודית והאיסלאמית. את המחשבה המדינית נלמד בתוך ההקשר ההיסטורי שלה – ובתוך כך, חשוב לשים לכך שרוב מוחץ של ההגות נכתבה על ידי גברים. יחד עם זאת, נשים דגש על עיון בקשר וברלוונטיות של השאלות הנידונות לבעיות פוליטיות בנות זמננו. הקורס מאורגן לפי תמות ושאלות מרכזיות. בתוך כל תמה נלמד ונכיר את ההגות המרכזית ותשובות שונות לאותה הסוגיה.

אידיאלית, האופן המתאים ביותר ללימוד פילוסופיה ותיאוריה פוליטית היא דרך דיון, ויכוח (debate) והרבה חשיבה משותפת. המרכיב של דיון וחשיבה משותפת נובעים מתוך ההנחה כי לכולנו יש אינטואיציות לגבי אתיקה ופוליטיקה – ובמידה רבה אחת ממטרות הקורס היא לרכוש את הכלים והמושגים לחשוב ולהתדיין על פוליטיקה בצורה מקצועית, נאותה, ומתוך הכרות עם מסורות המחשבה השונות. אמנם המרכיב הזה נפגע בשל ההוראה מרחוק הצפויה במהלך שנת הלימודים הקרובה, אך אנחנו נעשה את מרב המאמצים כדי לאפשר דיון שכזה – בין אם בקבוצות התרגול, הקמת קבוצות דיון קטנות יותר, ותוך התנסות באמצעים וירטואליים שמתאימים לדיון מסוג זה. עם זאת – מרכיב אחד נותר ללא שינוי: נקודת המוצא לדיון היא ראשית התמודדות עצמאית עם הטקסטים והרעיונות אשר מהווים נקודת מוצא חיונית לכל דיון וחשיבה משותפים. לבסוף, ייתכן ותמצא. י את הקורס קשה. אל נא תהסס. י לפנות למרצה ו/או אל המתרגלות בכל עת שתרצה. י ובכל שאלה.

דרישות הקורס יפורסמו לקראת תחילת הסמסטר

תוכנית הקורס (ייתכנו שינויים קלים)

שיעור 1 - מבוא: מבנה הקורס, מהי מחשבה מדינית? מה הטעם בפילוסופיה פוליטית? (18.10)

חלק א' - תורת המידות: מהו הטוב?

שיעורים 2+3 - דאונטולוגיה: תועלתנות (1.11-25.10)

גיון סטיוארט מיל, (1933), התועלתיות [1863], ירושלים: הוצאת מאגנס, פרקים 1-3, ע"מ 1-82.
עמנואל קאנט, (1950), הנחת יסוד למטפיסיקה של המידות [1785], ירושלים: הוצאת מאגנס, פרקים 1-2, ע"מ 18-131.

שיעורים 4+5 - המידה הטובה של האדם מול הטוב הפוליטי (8.11, 15.11)

אריסטו (1973), אתיקה: מהדורת ניקומאכוס, תל אביב: שוקן, ספרים א'-ב', (ע"מ 15-56).
ניקולו מקיאוולי, (2003), הנסיך [1532], ירושלים: הוצאת שלם, פרקים א'-ב', יד-יט (ע"מ 5-8, 69-100).

חלק ב' – סמכות פוליטית: למה צריך שלטון?

שיעורים 6-8, תפישות שונות בנוגע ל'מצב הטבע' והאמנה החברתית הנגזרת מכך (6.12, 29.11, 22.11)

תומאס הובס (2009), לוייתן [1651], ירושלים: הוצאת שלם, חלק א', פרקים י"ג – ט"ו (ע"מ 86-112) י"ז-י"ח (117-129).
גיון לוק (1959), המסכת השניה על הממשל המדיני [1651], ירושלים: הוצאת מאגנס, פרקים ב'-ה' (ע"מ 4-39).
ז'אן ז'אק רוסו (2006), האמנה החברתית [1762], תל אביב: רסלינג, ספר א', פרקים א-ח (ע"מ 47-64), ספר ב', פרקים א-ז (ע"מ 69-88).

שיעור 9 – מקורות סמכות ולגיטימציה (13.12)

מקס וובר (1976), "הטיפוסים של סמכות ותיאום מחייב" [1922], מתוך "מתוך ש. אייזנשטדט ע. גוטמן י. עצמון (עורכים), מדינה וחברה: סוגיות בסוציולוגיה פוליטית, תל-אביב: עם-עובד, תשל"ו, עמ' 34-43.

שיעור 10 – מחשבה מדינית יהודית – הרצאת אורח (20.12)

יעודכן בהמשך

חלק ג' – מיהו השליט: מי מחליט?

שיעור 11 - המלך הפילוסוף נגד הדמוקרטיה (27.12)

אפלטון, "פוליטיאה", בתוך כתבי אפלטון, ת"א וירושלים: שוקן, כרך ב':
משל המתכות (ספר ג' 415, ע"מ 283-284); משל הקברניט (ספר ו' 488-489, ע"מ 384-385); משל השמש (ספר ו' 504-509, ע"מ 408-417), משל הקו המחולק (ספר ו' 509-511, ע"מ 417-420), משל המערה (ספר ז' 514-518, ע"מ 421-426).

שיעור 12 – הרצון הכללי (3.1.2021)

ז'אן ז'אק רוסו (2006), האמנה החברתית, ספר ג', פרקים א'-ד', פרק י' (ע"מ 101-116, 131-134), ספר ד' פרקים א-ג (ע"מ 149-157).

שיעור 13 – דמוקרטיה (10.1)

אלכסנדר המילטון, גיימס מדיסון, גיון גיי (2001), הפדרליסטים [1787-1788], מס' 9, 10, 14, 41, 47 (ע"מ 39-50, 65-70, 202-210, 243-249).

חלק ד' - שוויון, חירות, אחווה : אילו ערכים ועקרונות מקדמים בפוליטיקה?

שיעור 14 – הנאורות והסובייקט האוטונומי-רציונלי (28.2)

קאנט, ע. (2009), "תשובה לשאלה : מהי נאורות?" [1784] בתוך, כתבים פוליטיים, ת"א : רסלינג, עמ' 7-16.

שיעורים 15+16 - שוויון (7.3, 14.3)

ז'אן ז'אק רוסו (1992) "המאמר על המקור והיסודות לאי-השוויון בין בני-האדם" [1754], בתוך מאמרים, ירושלים : הוצאת מגנס, חלק ראשון ע"מ 120-161 ; חלק שני, ע"מ 161-201.

שיעור 17 – שמרנות (21.3)

אדמונד ברק (1999), מחשבות על המהפכה בצרפת [1790], ירושלים : הוצאת שלם, פרקים ראשון, שני, שישי, עמ' 26-75, 157-185.

שיעור 18 - הרצאת אורח - מחשבה פוליטית איסלאמית (4.4)

ייקבע בהמשך

שיעורים 19-20 סולידריות: דיאלקטיקה מטריאלית, מלחמת מעמדות, ושחרור האדם (11.4, 18.4)

קארל מארקס, ק. (1965) "האידיאולוגיה הגרמנית" [1845], בתוך כתבי שחרות (עריכה ותרגום : שלמה אבינרי), ירושלים : הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, עמ' 223-234, 242-254, 273-279.

קארל מארקס ופרידריך אנגלס (1998), המניפסט הקומוניסטי [1848] (בעריכת בנימין כהן), תל אביב : הוצאת הקבוץ המאוחד 1998 (בעריכת בנימין כהן), עמ' 37-63.

שיעור 21 – חירות (25.4)

ג'ון סטיוארט מיל, על החירות [1859], ירושלים : הוצאת שלם, פרק א' (ע"מ 3-19), פרק ד', (ע"מ 89-112).

שיעור 22 – המתח שבין שוויון וחירות, ועריצות הרוב (2.5)

אלכסיס דה-טוקוויל, הדמוקרטיה באמריקה, ירושלים : הוצאת שלם. חלקים נבחרים.

חלק ה' - גבולות הדמוס ולקונות מרכזיות המסורת המערבית – את מי שכחנו?

שיעור 23 – פמיניזם (9.5)

קרול גיליגן (1995), בקול שונה [1982], תל אביב : ספריית פועלים. חלקים נבחרים.

שיעור 24 - טבע וסביבה (23.5)

אבנר דה שליט, אדם ירוק : דמוקרטיה, צדק ואיכות הסביבה, תל אביב : בבל. קטעים נבחרים.
מורי בוקצ'ין, אקולוגיה חברתית לעומת אקולוגיה מעמיקה, עמ' 123-129 בתוך, בנשטיין, ג'רמי, עורך. קיימות : חזון, ערכים, יישום. הוצאת : מרכז השל והמשרד להגנת הסביבה, תל אביב, 2011.

שיעור 25 – קהילה והטוב המשותף (30.5)

אריסטו, (2009), פוליטיקה, ת"א: רסלינג, ספר א' סעיפים 1-7, עמ' 23-39, ספר ב' סעיפים 1-5, עמ' 61-77, וספר ג', סעיפים 1-12, עמ' 119-153.

שיעור 26 – סיכום והכנה למבחן (6.6)